

TORSTEN PERSSON

Vägar till välstånd

POLITIK, EKONOMI OCH UTVECKLING

DET ÄR EN STOR ÄRA att få hålla detta föredrag. Enligt stadgarna skall ju inträdesföredraget i akademien behandla något vetenskapligt arbete. Jag har valt att presentera min bok med Timothy Besley (London School of Economics) – *Pillars of prosperity: The political economics of development clusters* (Princeton University Press, 2011).¹ Den utkom hösten 2011, faktiskt i stort sett samtidigt som jag fick det glädjande beskedet om inval i denna lärda krets.

Inledning

Utvecklingskluster. Ett traditionellt sätt att motivera arbeten om utvecklingsproblemet är att referera till de gigantiska skillnaderna i genomsnittsinkomst mellan olika länder. Enligt tillgänglig statistik var sålunda inkomsten per person år 2006 ungefär 200 gånger högre i Luxemburg än i Liberia eller Zaire (Penn World Tables 6.3, köpkraftskorrigerad bruttonationalinkomst per capita). Mycket riktigt är också frågan varför somliga länder är rika medan andra är fattiga ett klassiskt problem, inte bara för nationalekonomer utan också för andra samhällsvetare.

Samtidigt vet vi intuitivt att utveckling handlar om mycket mer än inkomst. Länder med massiv fattigdom har ofta svaga eller fallerande stater: institutionerna räcker inte för att generera några större skatteinkom-

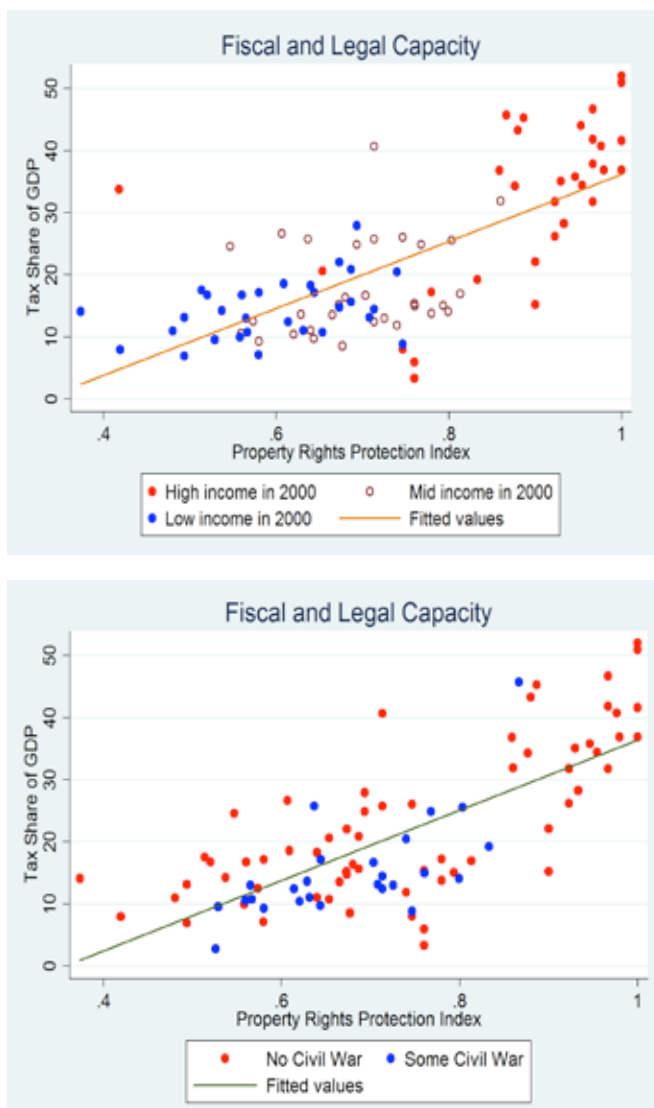

FIG. 1. Skattekapacitet och rättskapacitet betingade av inkomst och politiskt våld.

ster, att tillhandahålla basala nyttigheter som sjukvård och undervisning till befolkningen, eller att se till att ekonomin fungerar. Samtidigt präglas ofta fattiga samhällen av politiskt våld, vilket ibland går så långt som till regelrätt väpnad konflikt. I andra änden av utvecklingsspektrum ser vi länder med hög inkomst, fungerande institutioner, välordnad politik och fredlig lösning av politiska konflikter. I boken använder vi begreppet utvecklingskluster för att beskriva denna tredimensionella samvariation mellan inkomster, statsinstitutioner och politiskt våld.

Ett konkret exempel. En viktig uppgift för staten är att extrahera resurser ifrån den privata sektorn för olika ändamål. Denna begränsas av statens *skattekapacitet*. En annan uppgift är att stödja den privata ekonomins funktion, till exempel genom att upprätthålla kontrakt eller att skydda äganderätter. Denna begränsas av statens *rättskapacitet*. Figur 1 illustrerar hur dessa två sidor av statens kapacitet samvarierar över cirka 120 länder. Skattekapaciteten – angiven längs den vertikala axeln i varje diagram – mäts här helt enkelt av statens inkomster som andel av landets totala inkomst (BNP) omkring år 2000, medan rättskapaciteten – angiven längs den horisontella axeln – mäts av ett index (mellan 0 och 1) för skydd av äganderätt i slutet av 1990-talet.² Vi ser ett starkt positivt samband mellan skattekapacitet och rättskapacitet. Överst till höger återfinns länder som Sverige och Danmark, som samlar in cirka hälften av nationalinkomsten till staten och samtidigt har ett starkt skydd av äganderätt. Längst ner till vänster hittar vi länder som Mali och Niger, som samlar in mindre än en tiondedel av inkomsten till staten och har de svagaste skydden av äganderätt.

Det övre diagrammet i figur 1 illustrerar det starka sambandet mellan statens kapacitet och inkomstnivån: rödfyllda cirklar markerar länder i den högsta tredjedelen inkomster år 2000, blåfyllda cirklar länder i den lägsta tredjedelen, och ofyllda cirklar länder med inkomst däremellan. Det undre diagrammet illustrerar i stället sambandet mellan statens kapacitet och politiskt våld, mätt som förekomsten av inbördeskrig under

de senaste årtiondena (enligt data från fredsforskningsinstitutet i Oslo och Uppsala). Länder som haft denna extrema form av politiskt våld (de blåa cirkelarna) har i allmänhet klart svagare statsinstitutioner än de som förskonats från inbördeskrig (de röda cirkelarna).

Tre övergripande frågor. De mönster vi finner i data från ett tvärsnitt av dagens länder är alltså mycket starka. Liknande samband syns också i historiska tidsserier för dagens utvecklade länder. Mönstren i data ställer tre övergripande frågor på sin spets.

1. Vilka krafter driver uppbyggnaden av statens olika kapaciteter och varför samvarierar de senare med varandra?
2. Vilka krafter driver fram politiskt våld i olika former?
3. Vad förklarar de utvecklingskluster med statliga institutioner, våld och inkomst som vi observerar?

Frågorna är uppenbarligen både stora och svåra. Trots detta försöker vi i boken skissera ett svar på var och en av dem, samt reda ut hur de tre frågorna hänger ihop. Vi gör detta genom att utveckla ny teori i nära relation till historiska och nutida data.

Om detta föredrag. Den begränsade tid och det utrymme som står till mitt förfogande gör det omöjligt att på ett detaljerat sätt beskriva bokens teoretiska och empiriska analys. Jag kommer därför att fokusera på de mest övergripande idéerna och vill hänvisa till bokens olika kapitel för många viktiga kvalifikationer, utvikningar och – inte minst – referenser till relaterade arbeten från olika forskningsområden.

I nästa avsnitt behandlar jag vår analys av statens kapacitet, och i det därefter följande avsnittet vår analys av politiskt våld. I bägge fallen kan resultaten sammanfattas som en typologi med tre olika stater. Det tredje avsnittet kombinerar dessa insikter i en övergripande diskussion kring tidigare nämnda utvecklingskluster. I ett sista avsnitt applicerar jag helt kort vår förklaringsmodell på några aktuella samhällsfrågor, nämligen

Afrikas utvecklingsproblem, synen på utvecklingsbistånd och Greklands problem inom Euroområdet.

1. Statens kapacitet

Resultat av rationellt handlande. I boken använder vi en enkel, men formaliserad, modell där företrädare för olika samhällsgrupper fattar rationella beslut om politik och institutioner såväl på det rättsliga området som på området för statens inkomster och utgifter.

En grundbult i analysen är att tydligt skilja på politik och institutioner. En grupp i regeringsställning kan sålunda vidta olika åtgärder för att stödja privata marknader och ta upp skatter för olika ändamål. Men den begränsas i denna reglerings- och skattepolitik av de rådande (ekonomiska) institutioner som bestämmer statens förmåga till rättskipning och skatteuppbörd. Dessutom begränsas den förda politiken av rådande (politiska) institutioner.

En annan grundbult är att betrakta beslut om statsbyggnad som framåtblickande investeringar. Vad gäller statens rättskapacitet är det konkret fråga om beslut att bygga upp ett domstolsväsende, utbilda domare och upprätta register för krediter, fastigheter eller företag. Vad gäller statens skattekapacitet är det i stället konkret fråga om beslut att bygga upp en infrastruktur som befrämjar effektiv skatteuppbörd, revision och efterlevnad.

Komplementära investeringar. Ett grundläggande resultat är att var och en av kapaciteterna för skatteuppbörd och rättskipning förstärker motiven att bygga upp den andra. En högre rättskapacitet stärker alltså motiven att bygga ytterligare skattekapacitet – eftersom bättre rättskipning får den privata ekonomin att fungera blir skattebasen större och därmed avkastningen högre på en given investering i skattessystemet – och vice versa.

Denna så kallade *komplementaritet* är en naturlig förklaring till att

olika sidor av statens kapacitet tenderar att samvariera, som i figur 1. Den ger också prediktionen att drivkrafterna bakom kapaciteterna för rättskipning och skatteuppbörd i hög grad skall vara gemensamma.

Tre typer av stater. Analysen leder fram till en typologi av tre möjliga utfall vad gäller drivkrafterna för statsbyggnad i ett givet land i en given tidsperiod.

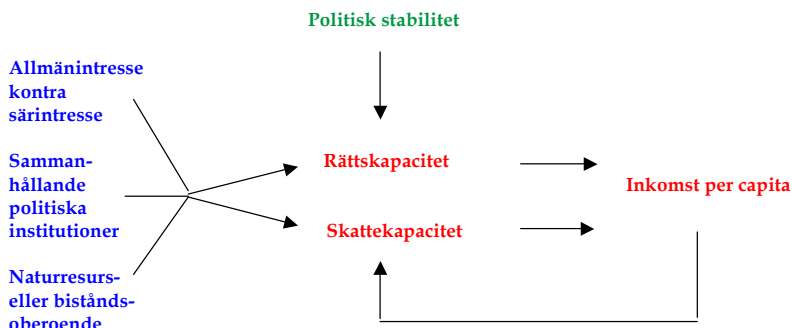
Den första möjligheten kallar vi en *stat för allmänintresset*. I en sådan stat kommer alla styrande grupper i huvudsak att spendera tillgängliga statsinkomster för det gemensamma bästa – till exempel på kollektiva varor, som försvar vid hot om en extern konflikt. Därför kommer också alla befintliga regeringar att investera i skattekapacitet och rättskapacitet.

Den andra typen är en *stat för särintressen*. Här kommer i stället den förda politiken att i första hand favorisera den styrande gruppen, i en grad som mer eller mindre begränsas av rådande politiska institutioner genom graden av maktdelning. I en sådan stat kommer en inrotad regering som känner en hög grad av politisk stabilitet också att investera i staten, men nu i akt och mening att använda större framtida skatteinkomster i sin egen grupps intresse.

Typologins sista möjlighet är en *svag stat* som fortfarande används för att gynna de styrandes särintresse. Men liten eller ingen maktdelning parat med hög politisk instabilitet gör att ingen styrande grupp investerar i staten, eftersom en högre framtida skattekapacitet med stor sannolikhet kommer att användas mot dess egna intressen av en annan styrande grupp.

Drivkrafter. Vad är då de viktigaste faktorerna bakom de styrandes motiv att investera i rätts- och skattesystemet och därmed den typ av stat vi kommer att observera? Nedanstående tankeschema illustrerar de viktigaste politiska och ekonomiska drivkrafterna som vår analys pekar ut när det gäller den första av de tre nyckelfrågorna:

Vilka krafter driver uppbyggnaden av statens olika kapaciteter och varför samvarierar de senare med varandra?

En viktig faktor, längst upp till vänster, är de dominerande intressena i politiken. Om allmänintresset är starkt kontra särintresset ger detta starka motiv att investera i staten, som till exempel när ett land står inför ett hot om anfall av en våldsbenägen grannstat. Denna mekanism i modellen fångar alltså upp en bärande tanke inom politisk och ekonomisk historia, där många tidigare forskare – från Otto Hintze till Charles Tilly – påtalat krigens stora betydelse för att bygga upp ett lands skattekapacitet. Vår analys formaliserar denna tanke men ger en ytterligare prediktion, nämligen att ett militärt hot också befrämjar investeringar i rättskapacitet.

Figur 2 (s. 176) visar den partiella korrelationen (dvs. vi konstanthåller ett antal ytterligare bestämningsfaktorer från teorin) mellan den *historiska* frekvensen av extern konflikt i ett land³ och de två mått på *dagens* skattekapacitet och rättskapacitet som förekom i figur 1. Empiriskt samvarierar alltså tidigare hot om yttre konflikt i olika länder – och därmed gynnsamma villkor för statsbyggnad – ganska tydligt med deras nuvarande skatte- och rättskapacitet.

Faktorer som i stället stärker särintressena på allmänintressets bekostnad, och därmed kan minska motiven att bygga staten, inkluderar etnisk eller religiös splittring och polarisering.

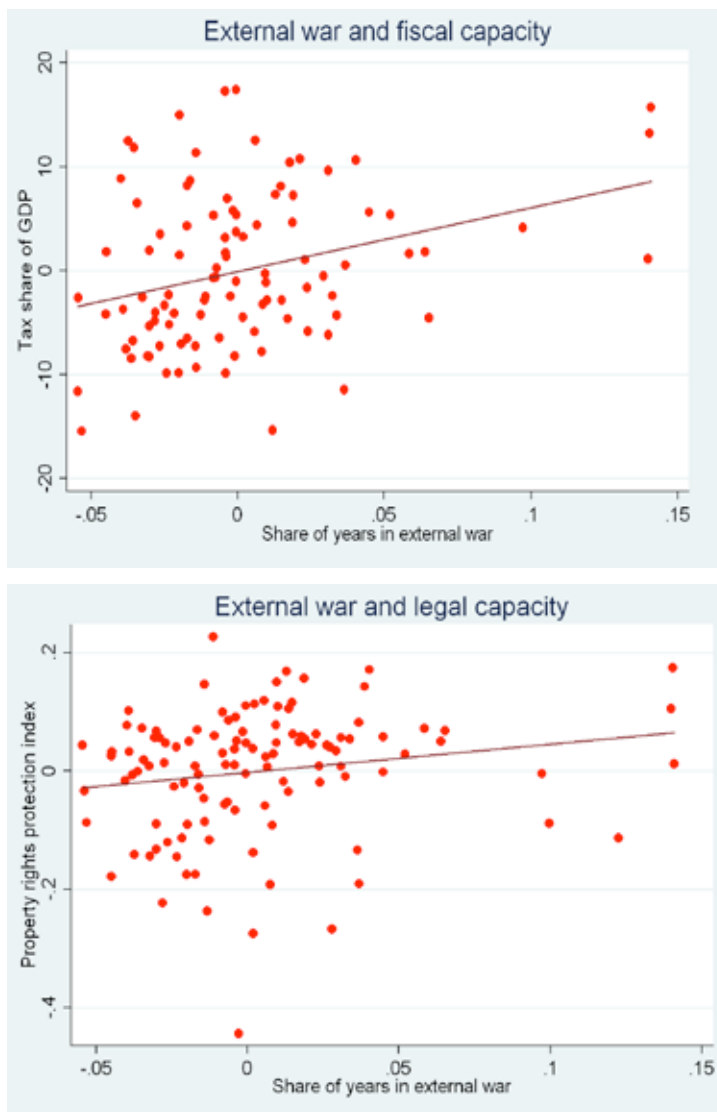

FIG. 2. Dagens statskapacitet och historiska externa konflikter.

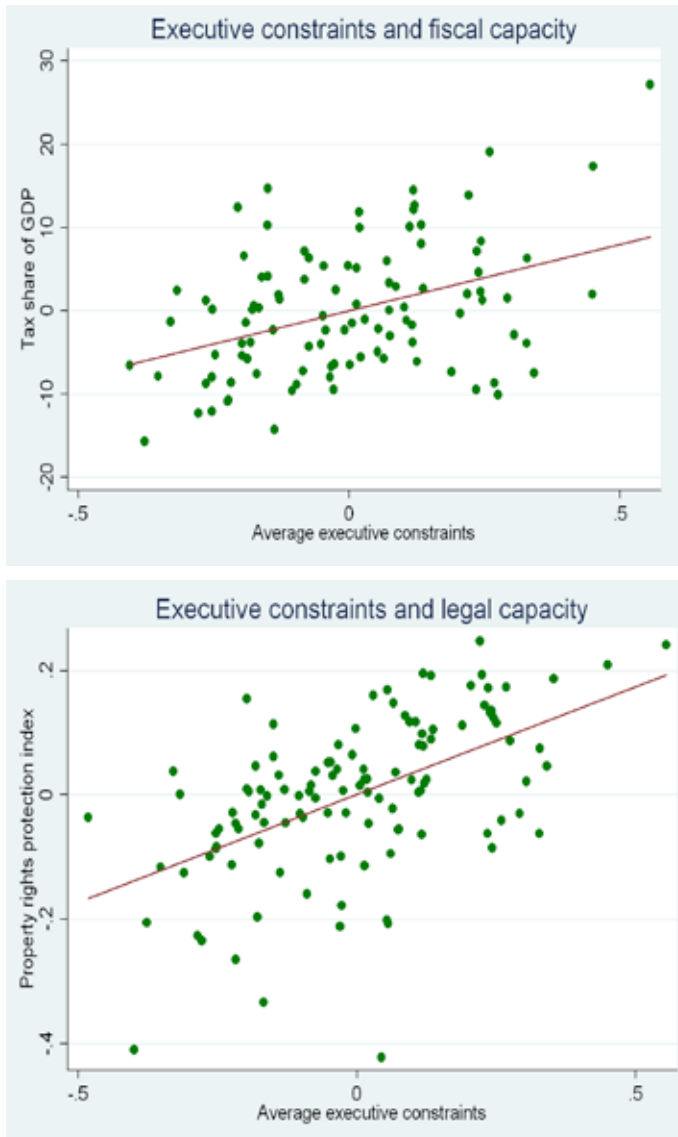

FIG. 3. Dagens statskapacitet och historiska restriktioner för exekutivmakten.

En annan viktig drivkraft för statsbyggnad är de politiska institutionernas utformning. Om institutionerna garanterar mer maktbalans, via restriktioner för regeringens maktutövning och/eller skydd för politiska minoriteter, säger vi att de är mer sammanhållande (mellan olika grupper). Dylika institutioner minskar sannolikheten för att statens politik används i särintressets tjänst och förbättrar därför betingelserna för statsbyggnad i bägge dimensionerna. Figur 3 (s. 177) visar partiella korrelationer liknande dem i figur 2, men nu med frekvensen av starka restriktioner för exekutivmakten i ett lands historia.⁴ Återigen ser vi, i linje med teorin, en empirisk samvariation mellan historiskt gynnsamma villkor för statsbyggnad och skattekapacitet respektive rättskapacitet.

Politisk stabilitet är som mest viktig när de politiska institutionerna saknar mekanismer för sammanhållning. En regering med hög sannolikhet att sitta kvar kan fortfarande ha motiv att inverstera i staten, nu som ett instrument för särintressepolitik, medan hög instabilitet kan göra det direkt ogynnsamt att bygga en starkare stat.

Den ekonomiska strukturen spelar också en viktig roll. Allt annat lika, så kommer ett land som får en större andel av sina inkomster från naturresurser eller bistånd att ha svagare motiv att investera i sin kapacitet att stärka marknader och beskatta marknadsinkomster. För given ekonomisk struktur ger högre inkomster starkare motiv att investera i staten. Men det finns också en viktig återkoppling åt motsatt håll: en starkare stat ger möjligheter att upprätthålla en högre inkomst i landet.

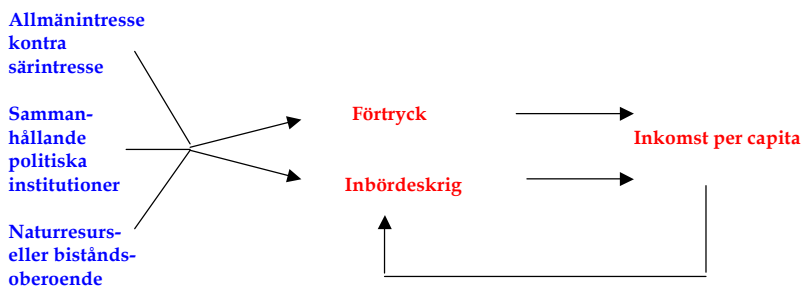
2. *Politiskt våld*

Resultat av rationellt handlande. I nästa steg utvidgar vi analysmodellen med möjligheten av politiskt våld. Mer specifikt kan både den styrande gruppen och oppositionen i landet strategiskt investera i våld för att behålla eller erövra regeringsmakten. Motiven för dylika framåtblickande investeringar beror på deras kostnad jämfört med fördelarna eller nyttan av att inneha makten.

Tre typer av stater. Även här leder teorin fram till en typologi med tre möjliga utfall. Det första är *fred*. Här är nyttan av maktinnehav för liten i förhållande till investeringskostnaden, så ingendera gruppen investerar i vålds användning. Det andra utfallet kallar vi *förtryck*. I detta fall är nyttan för regeringen stor nog för att utöva ensidigt våld gentemot oppositionen för att öka chansen att sitta kvar vid makten. Det tredje möjliga utfallet i vår typologi kallar vi *inbördeskrig*, dvs. bägge grupperna tar till våld.

Drivkrafter. Givet det övergripande syftet är det av särskilt intresse hur de drivkrafter för statsbyggnad som vi tidigare har identifierat påverkar regeringens och oppositionens motiv att investera i våld. Nedanstående tankeschema illustrerar huvudidéerna i vår analys av bokens andra nyckelfråga:

Vilka krafter driver fram politiskt våld i olika former?

Det visar sig då att de faktorer som ger svaga motiv för att bygga staten också ger starka motiv för att investera i våld. Ett svagt allmänintresse och starka särintressen gör det viktigare att behålla, eller överta, makten och gör därför såväl styrande som oppositionella grupper mer benägna att investera i våld. Svagare restriktioner på exekutivmakten, dvs. mindre sammanhållande politiska institutioner, gör regeringsmakten mer eftersträvansvärd och förstärker motiven att investera i våld. Detsamma gäller vid större inkomster från naturresurser eller bistånd, i alla fall vid

mindre sammanhållande politiska institutioner – problemet gäller Nigeria men inte Norge. Lägre inkomster gör det billigare att rekrytera soldater för förtryck eller uppror eftersom lönerna är lägre och det ofta finns stora grupper av undersysselsatta unga män. Dessutom finns det förstås en möjlig återkoppling i motsatt riktning eftersom inhemska stridigheter i sig tenderar att sänka inkomsterna i ekonomin.

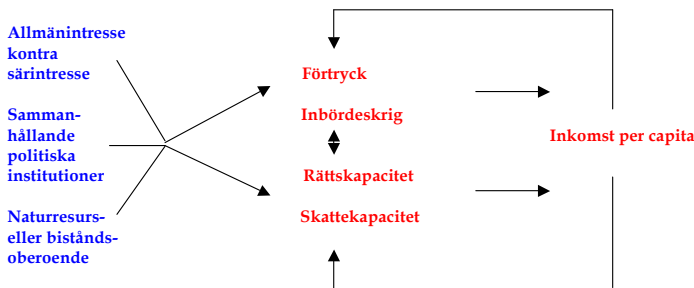
I modellen för statsbyggnad var politisk stabilitet en given parameter. I modellen för våldsanvändning är politisk stabilitet inte längre given utan i stället en konsekvens av utfallet, eftersom förtryck och inbördeskrig bägge i hög grad påverkar graden av politisk stabilitet.

En tidigare empirisk litteratur inom statsvetenskap och nationalekonomi visar att vissa av dessa faktorer verkligen ökar risken för inbördeskrig, och de empiriska resultaten i *Pillars of prosperity* pekar på att ökat bistånd, sorgligt nog, också kan ha en sådan effekt. En ytterligare insikt är att drivkrafterna bakom förtryck och inbördeskrig i stor utsträckning kan vara gemensamma, och att dessa former av politiskt våld därför bör analyseras gemensamt och inte separat som i den tidigare litteraturen.

3. Typer av stater

Det större pusslet. Genom att kombinera de partiella modellerna för statsbyggnad och våldsanvändning kan vi närma oss bokens tredje nyckelfråga. Den gemensamma modellen förenar insikterna från ovan och illustreras i nedanstående graf:

Vad förklarar de utvecklingskluster med statliga institutioner, våld och inkomst som vi observerar?

Tankeschemat antyder hur vi kan tänka på uppkomsten av utvecklingskluster för de tre centrala utfallen: statsinstitutioner, politiskt våld, och inkomst. En förklaring är de politiska och ekonomiska faktorerna längst ut till vänster. Som vi sett är dessa gemensamma drivkrafter för investeringar i staten och för investeringar i våld. Då negativa drivkrafter för statsbyggnad är positiva drivkrafter för våldsanvändning kommer svagare stater att höra ihop med högre förekomst av politiskt våld. En svagare stat och högre våldsanvändning spiller över i lägre inkomst, vilket i sin tur ytterligare försvagar motiven för statsbyggnad och förstärker motiven för investeringar i våld. Genom dessa återkopplingar kommer också en lägre inkomst att samvariera med svaga statsinstitutioner och våldsamt konfliktlösning i ett negativt utvecklingskluster.

Vi kan också föreställa oss hur en positiv spiral kan komma igång. Ett land får genom historiens slumpmässiga skördar en hotfull militär-makt runt knuten. Det starkare allmänintresset befördrar investeringar i högre skattekraft och en starkare ekonomi samt minskar sannolikheten för interna konflikter; detta spiller över i högre inkomster, vilket ytterligare stärker motiven att investera i staten och bidrar till inre fred, osv. Kanske kan vi tänka på den snabba utvecklingen i Finland eller Sydkorea under efterkrigstiden på detta sätt.

Medan tanken om komplementariteter och gemensamma drivkrafter till olika goda utvecklingsmönster är en ny tanke, så förekommer temat om positiva återkopplingar mellan olika utfall flitigt i Gunnar Myrdals skrifter om utveckling som "a process of circular causation".

En Anna Karenina-matris. Ett annat sätt att sammanfatta svaret på nyckelfrågan om utvecklingskluster är att kombinera de två typologier jag beskrivit i avsnitten 1 och 2. En stiliserat försök finns i figur 4. Matrisens längdriktning speglar typologin med olika typer av statsbyggnad, medan dess höjdriktning speglar typologin med olika typer av våld. Var och en av matrisens rutor illustrerar därmed ett möjligt utfall för ett visst land vid en viss tidpunkt, och den kombination av drivkrafter som gör detta utfall troligt.

	Svag stat	Särintressestat	Allmänintressestat
Fred	svagt allmänintresse icke-sammanhållande politiska institutioner hög militär effektivitet icke-organiserad opposition	starkt allmänintresse icke-sammanhållande poli- tiska institutioner hög politisk stabilitet	starkt allmänintresse sammanhållande politiska institutioner
Förtryck	svagt allmänintresse icke-sammanhållande politiska institutioner låg militär effektivitet icke-organiserad opposition	svagt allmänintresse icke-sammanhållande poli- tiska institutioner hög militär effektivitet icke-organiserad opposition	N/A
Inbördeskrig	svagt allmänintresse icke-sammanhållande politiska institutioner låg militär effektivitet välorganiserad opposition	svagt allmänintresse icke-sammanhållande poli- tiska institutioner hög militär effektivitet välorganiserad opposition	N/A

FIG. 4. Anna Karenina-matrisen. (N/A = Not applicable.)

Vi ser att en fredlig stat för allmänintresset, i det övre högra hörnet, uppkommer när allmänintresset är starkt, särintressena svaga och de politiska institutionerna sammanhållande. I avsaknad av dessa förutsättningar finns ett flertal möjliga utfall under olika betingelser. I boken kallar vi denna tankefigur Anna Karenina-matrisen, med hänvisning till den allra första meningen i Leo Tolstojs 1870-talsroman. I fri översättning från ryskan:

Alla lyckliga familjer liknar varandra; varje olycklig familj är olycklig på sitt eget vis.

3. Lärdomar

Vad är nytt? År 1755 deklarerade Adam Smith, den välkände skotten, ekonomen och moralfilosofen, följande:

Little else is requisite to carry a state to the highest degree of opulence from the lowest barbarism, but peace, easy taxes, and a tolerable administration of justice; all the rest being brought about by the natural course of things.⁵

Detta är alltså en av marknadernas största tillskyndare som talar och det är inte bara marknaden utan också staten som skapar förutsättningar för välstånd. Lägg också märke till att Smith betonar fred, skatter och rättskipning. Hur skiljer sig då vår egen ansats – som kan dra fördel av ett drygt kvartsmillennium med ytterligare observationer av utveckling – ifrån Smiths maxim om utveckling?

En första skillnad är att skatternas effektivitet snarare än skatternas nivå står i centrum. Vi visar hur det kan komma sig att stater som tar in 40–50 procent av BNP som inkomster också är välmående ekonomier utan internt våld. En andra skillnad är att vi kopplar ihop olika aspekter av utveckling: till exempel visar vi varför en svag stat, utan mycket kapacitet till rättskipning och skatteuppbörd, ofta också är fattig och våldsbenägen. En tredje skillnad är att vi identifierar en uppsättning nyckelvillkor för vägar till välstånd, speciellt allmänintresse och sammanhållande politiska institutioner.

Som avslutning skulle jag vilja dra några lärdomar från det synsätt vi förespråkar i *Pillars of prosperity* genom att antyda hur det ger ett nytt eller annorlunda perspektiv på tre aktuella samhällsfrågor.

Lärdom 1 – Varför så svaga utvecklingskluster i Afrika? Existerande försök att mäta, identifiera och klassificera svaga eller fragila stater i dagens värld lider visserligen av betydande metodproblem. Men de är rörande överens på en punkt: många – eller till och med de flesta – av staterna i Afrika, speciellt söder om Sahara, kan klassificeras som svaga.

Den analys jag sammanfattat ovan pekar på några förklaringar till detta faktum. I linje med diskussionen i avsnitt 1 kan vi identifiera flera drivkrafter som alla borde ge svaga stater. Många länder söder om Sahara är och har varit starkt beroende av naturresurser och bistånd; de har sedan självständigheten upplevt få hot om externa konflikter; de har också, med några få undantag (som Botswana och Mauritius), under en längre tid haft politiska institutioner utan större inslag av maktodelning och minoritetsskydd.

I linje med diskussionen i avsnitt 2 riskerar samma krafter att driva fram politiskt våld. Den instabilitet som därmed uppkommer kan ge ännu svagare motiv för att investera i en stark stat: vi ser förtryck eller inbördeskrig snarare än hög skatte- och rättskapacitet.

Svaga stater hindrar den ekonomiska utvecklingen. De har det svårt att få marknader att fungera på grund av svag rättskapacitet och tenderar att föra en ineffektiv politik med mängder av regleringar, då styrande grupper inte kan göra fiskala omfördelningar på grund av svag skattekapacitet. I linje med diskussionen i avsnitt 3 ger den låga inkomsten återkopplingar, vilka ytterligare försvagar de redan svaga motiven att investera i staten och ytterligare förstärker de redan starka motiven att investera i våld.

Lärdom 2 – Effekter av bistånd? Med hjälp av den analysram jag skisserat kan vi också få perspektiv på effekterna av u-landsbistånd genom att

ta hänsyn till de troliga effekterna av bistånd på mottagarlandets politik, men också på dess investeringar i statskapacitet och våldsanvändning.

Internationella och nationella givarorganisationer ger bistånd i många olika former. En dominerande del ges traditionellt som allmänt budgetstöd, men stora delar gäller även teknisk assistens, militärhjälp, post-konfliktstöd, stöd för kapacitetsuppbyggnad av olika slag. Ibland betingas också biståndet, som till exempel på förekomsten av fria val.

Utrymmet här räcker inte till för att i detalj beskriva de specifika resultaten. Ett allmänt resultat är dock att vi bör förvänta oss väldigt olika resultat för olika typer av bistånd. Ett annat allmänt resultat är att samma form av bistånd kan ge mycket olika effekter beroende på typen av mottagarland. Det senare speglar det faktum att de indirekta effekterna av bistånd i mottagarlandet är väldigt olika i Anna Karenina-matrisens olika rutor.

Generella slutsatser om olika former av bistånd är därför mycket svåra att dra. Man kan dock ganska säkert säga att det är ogrundat att utfärda svepande rekommendationer kring bistånd och utvecklingspolitik av den typ som förekom flitigt under 1980- och 1990-talen och som ibland sammanfattas under epitetet ”The Washington Consensus”.

Lärdom 3 – Greklands problem? Det är förstås allmängods att en stor del av Greklands akuta problem härrör från en låg eller obefintlig trovärdighet i att betala statens skulder. Av nyhetsflödet om eurokrisen kan man möjligen få intrycket att problemen enbart är en konsekvens av den gemensamma valutan och att de uppträtt under de senaste två åren. En sådan slutsats är dock historielös. I Carmen Reinharts och Kenneth Rogoffs uppmärksammade bok om finansiella kriser, *This time is different* (Princeton University Press, 2009), framgår det att Grekland haft problem med sina skuldbetalningar upprepade gånger sedan den självständiga grekiska staten utropades år 1830.

Problemen ligger därför därför djupare. I bokens perspektiv härrör de delvis från den grekiska statens låga kapacitet i bägge de dimensioner som

diskuterats ovan. Att inte kunna dra in större inkomster till staten är uppenbarligen problematiskt när man har stora skulder att betala räntor och amortera på – och den grekiska staten har inte investerat tillräckligt mycket i institutioner för uppbörd och efterlevnad. Världsbanken mäter löpande effektiviteten för skattebetalningar i sin omfattande Doing-Business-undersökning. Vad gäller denna variabel rangordnades Grekland som nummer 108 av 175 länder redan år 2006.

Men Grekland lider också av ett strukturellt tillväxtproblem, bland annat på grund av ett fallerande rättssystem som gör det svårt att få inhemska marknader att fungera. En annan avdelning av Doing-Business-undersökningen gäller skyddet av investerare, och den rangordnade Grekland på 153:e plats bland 173 länder år 2006.

I vilken ruta av Anna Karenina-matrisen befinner sig Grekland? Kanske kan man tala om en särintressestat snarare än en allmänintressestat. Åtminstone verkar det som en anseelig andel av statens inkomster utnyttjas mer av privilegierade grupper än av befolkningen i sin helhet. Apropå matrisens andra dimension har den inhemska grekiska politiken varit relativt fredlig under de allra senaste årtiondena, men samtidigt ser vi en historia med lång tid av förtryck och två regelrätta inbördeskrig.

Stora kvarvarande frågor. Diskussionen i *Pillars of prosperity* reser minst lika många frågor som den besvarar. Den största av dem alla är förstås hur ett enskilt land kan slippa ur sin speciella utvecklingsfälla och närma sig kretsen av världssamfundets lyckliga familjer. Analysen i vår bok pekar ut tillfälligheter (som externa hot) vilka stärker allmänintresset, eller reformer vilka inför mer sammanhållande politiska institutioner. Men dessa möjligheter reser ytterligare följdfrågor.

I vilken grad kan allmänintresset odlas? När och hur sker detta? Vilken roll kan utbildning spela i en sådan process? När och varför sker politiska reformer som inför politiska institutioner med olika former av maktindelning? Om sådana institutioner ger så goda resultat, hur kommer

det sig att vi inte ser dem i alla länder? Vilken roll spelar politisk instabilitet för reformer av politiska institutioner? Hur inverkar utländska intressen?

Dessa frågor är föremål för pågående forskning av mig själv och andra. Men svaren får vänta till ett annat föredrag.

Inträdesföredrag den 7 februari 2012

NOTER

1. Mer information om boken finns på webbplatsen <http://www.pillarsofprosperity.org>
2. I boken approximerar vi såväl skattekapacitet som rättskapacitet på ett halvdussin olika sätt. Oavsett mått så ser sambanden mellan de två variablerna ut ungefär som i figur 1.
3. Frekvensen mäts som andelen år, från år 1816 (eller självständigheten om den inträffar senare) till år 2000, med extern konflikt enligt databasen *Correlates of War*. De negativa värdena på bägge axlarna uppkommer eftersom vi kontrollerar för ett halvdussin andra faktorer.
4. Mer specifikt mäter vi frekvensen, från år 1800 (eller självständighetsåret) till år 2000, av det högsta värdet (på en sjugradig skala) för den årliga variabeln *executive constraints* i databasen *Polity IV*.
5. Föreläsning 1755, citerad i Dugald Stewart, *Account of the life and writings of Adam Smith*, LLD, section IV, 25.